

MAROSI GYULA

Vértestvérem

élután, úgy öt után kezdődtek az úgynevezett szabadfoglalkozások. Első éves körünkben ennek nem volt jelentősége, a szolgálatot ellátó másodévesek mindig találtak valami elfoglaltságot számunkra – legtöbbször a folyosó kövét mostuk takarodóig, örültünk, ha egy gyors levélírássra jutott időnk –, de a második évben már tényleg szabad lett ez az idő. Csak hát nemigen lehetett vele mit kezdeni. Mondjuk, akkor már írhattunk volna szép, hosszú leveleket, ha addig maradt volna még, akinek érdemes írni. Létezett könyvtárszoba, akár olvasgathattunk is volna, de ott valahogy ehhez még nekem se volt kedvem. Mehetünk a kantinba, ott még sört is lehetett inni, már akinek küldtek pénzt otthonról. Vagy a földszinti tornaterembe.

Kopott, kopár hely volt, rosszul világított, sohase fűtött, egyik oldala bordásfallal borítva, a sarokban összetört ugrószekrények, dobantódeszkák. Csaknem a közepén állt az egyetlen, még használható tornaszer, egy korlát – bár felemásra már nem lehetett állítani, a fémrészeket egymásba ette a rozsdá – de saslengésekhez megfelelő: néha, ám ahogy telt az idő, egyre ritkábban, versenyt rendeztünk, ki tud többet teljesíteni. Mellette, kint az udvaron salakos-saras kosárlabdapálya, talán nem is szabványos méretű deszkákból ácsolt palánkkal, háló nélküli, meztelen gyűrűvel, a szertárban még labda is lett volna a játékhoz, és én szívesen játszottam volna – a gimiben szinte minden nap, tanítás után kosaraztunk egyet –, de itt képtelen voltam megfelelő számú játszótársat toborozni. Azért valahogy el lehetett ütni az időt.

Mivel súlyzókat is lehetett használni, leginkább a nehézvezetékesek jártak le nyomni egy kicsit. A nehézvezetékesek nagydarab, erős fiúk voltak, nekik kellett a hüvelykujj vastagságú, fadobokra tekercselt, valóban nehéz vezetékeket leemelgetni a gépkocsikról, kihúzkodni, fémkampókkal a lábukon oszlopokra mászva a postaiakhoz csatlakoztatni, akárki nyápic nem bírta volna. Különös, különálló társaságot alkottak: csendes, lomha banda, általában békén hagyták őket, nem mertek velük pimaszul bánni. A maguk módján megvoltak magukban, nem is igen barátkoztak senkivel. Közülük az egyikről elterjedt, civilben ökölvívó. Túlkoros volt, két-három évvel idősebb nálunk – úgy hírelt, egyesülete évekig kijárta számára a felmentést, de aztán, hogy nem járt rendszeren edzésre, linkeskedett, esetleg még piált is, a sorsára hagyták, és naná! a Magyar Néphadsereg azonnal lecsapott rá. Kellettek az erős fiúk a szocialista haza megvédésére. Ő még a különálló vezetékesek között is külön állt: mondták, van úgy, hogy egy hétig egy árva szót se szól. Mélysötét szemében mintha valami különös mélabú izzott volna.

Egyik délután, hogy leögyelegtem a tornaterembe, végre valami érdekesség: két pár új bokszkesztyűt kaptunk. A bőrből készült régié már valóban ronggyá verve, az újak ráadásul már valami új szisztéma szerint készültek, ki kellett őket próbálni: szép sorjában felhúztuk, püföltük kicsit a zsákot, aztán továbbadtuk. Persze azért ez sem volt va-

lami vérfagyasztóan izgalmas elfoglaltság, csakhamar csoportokra szakadva fecserészgetni kezdtünk, és egyszer csak valaki szólott hozzám, és amikor hirtelen hátrafordultam, bele-néztem egy, csak úgy, a levegőbe eleresztett jobbegyenesbe. Nem éreztem az ütés erejét vagy fájdalmat. Amikor magamhoz tértem, a linóleumpadlón feküdtem, paskolgatták az arcom. Amikor felültem, még kóválygott a fejem, és nem tudtam, hol is vagyok. Amikor felálltam, ott láttam magam előtt a nehézzetetékes bokszolót, leengedett kezén a kesztyű, arcán kifejezéstelen bambaság. Ő ütött tehát le, és tudtam, nem akarattal. De nem lépett hozzám, hogy ne haragudjak, vagy ilyesmi, csak bámult kővé dermedt bambán: én már igen, de lehet, hogy ő még fel se fogta, mi történt. Nem éreztem haragot iránta. Amikor az arcomhoz nyúltam, csiklandozó érzés miatt valahová az ornyereghez, akkor láttam, véres a kezem. A vér látványa lila ködöt eresztett a talán még teljesen fel se tisztult agyamra, és nekiugrottam. Ő pedig sarkon fordulva futni kezdett előlem. Mi mást tehetett volna? Egy fúriát lehetetlen megfékezni, esetleg még egyszer leüthetett volna. Rohant ki a tornaterem ajtaján, én meg utána: a hosszú, ezerszer felmosott műköves folyosón utolértem, és hátulról elrúgtam a lábát. Szinte beleremegett az épület, amint a nálam legalább egy súlycsoporttal feljebb levő test, mint egy száraz fatörzs, a földre zuhant. Hasra, és tehetetlenül csúszott a síkos kövön. Egy ajtóbeugró sarokkővén fejével koppanva állt meg.

A mosdóba mentem, a hideg vízzel mosni kezdtem az arcom. Már az államig ért le a vörös csík. Néztem a kagyló feletti tükörben: a szemhéjamon repedt fel a bőr, belefutva a szemöldökömbbe. Arcomról a beszáradt vért le tudtam mosni, de a seb tovább vérzett. Egyszer csak ott állt a mellettem levő mosdókagyló előtt a bokszoló, vérző arcát mosogatta. Neki a haja tövénél szakadt fel a bőr, amint fejfelé a sarokkőhöz csapódott, szemöldöke ívén folyt le a vér. Mosogattuk arcunk a hideg vízzel, időnként suhanós pillantásokkal a másik tükörbe néztünk, milyen az ő sérülése. Nem tudom, melyikünk volt a kezdeményező, talán egyszerre mozdultunk: egymás felé fordultunk, megöleltük, vállon veregettük és arcon csókoztuk egymást. Olyan volt, mint amikor két egymást véresre verő profi a tizenkettedik menet után összeölelkezik. Volt mit megbo-csátanunk egymásnak.

Akik lenn voltak velünk a tornateremben, mind tanúi voltak az eseménynek: jöttek utánunk, ott nyomakodtak a mosdó ajtajában, tudták, nincs még vége. De erre talán senki se számított. Mikor megcsókoztuk egymást, még véresen vizes volt a bőrünk – talán ezért mondták később, hogy vértestvérek lettünk. Egy árva szót se szóltunk egymáshoz, de valóban, mintha valami fogadalmat tettünk volna. Valaki aztán hozott egy rúd timsót, azzal sikerült elállítani a vérzéseket.

Az egész laktanyában híre ment, hogy vértestvérek lettünk. Ez csak afféle jópofás-kodásnak tűnt, de egy idő után érezni kezdtem, van tartalma is: nemigen álltak le kötekedni velem. Nem mondhatom, hogy addig az átlagnál több zrikálásban lett volna részem, vagy nem tudtam volna megvédeni magam, de azért időnként a kényszerű összezártság, a nemhogy spártai, de nyomorúságos körülmények közötti, heves veszekedéseket robbantott ki – és legfőképp talán nem is az összezártság. Ezek nagyjából a lila fejjel egymás arcába ordított mocskolódásokból álltak, ritkán fajultak tettelegességé, akkor is csak némi lökdösődések, félkemény gyomron vágások történtek. De azért nem ártott figyelni, állandó készenlétbe lenni. Egy idő után észrevettem, kerülnek a velem való összeröffenéseket. Még a tűzerek is! Ki tudja, mikor, miért keletke-

zett, de az újabb és újabb korosztályok átvették a szokást: a tüzerek és a híradósok utálták egymást. Ha összetalálkoztunk, mondjuk a kantinban, pláne néhány pofa sör elfogyasztása után, szinte maguktól buggyantak elő a beszélések, sértegetések, kihívó megjegyzések – hihetetlen, de a piros és zöld színű parolin túl semmiben se különböztünk egymástól, és mégis. Talán az embernek szüksége van rá, hogy a közelében legyen valamilyen ellenség, vagy a fene tudja. A lényeg: egy idő után bemehettem én a kantinba, akár száz tüzer közé is, békén hagytak. Ez bizonyos mértékig megváltoztatta a viselkedésemet: hogy nem kellett állandó készenlétben lennem, kevesebb zavú lettem, talán nagyvonalúbb, s mint ahogy az a gyerekekkel szemben illik, könnyen megbocsátó. Nem tudom, ő profitált-e valamit ebből a vértestvérségből, talán igen: a szövetségek, ha nem félelemkeltésre köttetnek, tiszteletet ébresztenek a kívülállóknak.

Egy szombat délután, éppen a kimenőruhába öltöztem, arra a hétvégére kaptam papírt, amikor belépett hálónkba a vértestvérem. Elhalt a zsebongás, megszűntek a mozgások, mintha valamilyen előljáró lépett volna be. Vértestvérem nem köszönt, hozzám lépett:

– Vidd el ezeket – mondta, és kezdett kirakni az ágyamra vagy hús konzervdobozt. Semmi „kérlek”, vagy „ha van idő”, vagy kérdőformában: „elvinnéd-e?” Mégse érezhettem követelésnek, kérés volt: azt hiszem, egyszerűen nem ismerte ezeket a nyelvi fordulatokat.

– Rendben – bólintottam. Ha a vértestvérem azt kívánta volna, hogy lőszert vagy kábítószert csempésszek ki a laktanyából, kutyakötelességem lett volna azt is teljesíteni: azért vértestvér a vértestvér. Felírtam vele egy papírra, hová vigyem. Talán csak ennyi volt, amit életünkben beszélgettünk.

Ismerősek voltak ezek a konzervdobozok, kaptuk őket garmadával. Sertés májkrém meg marhamájkrém, a hosszúkás dobozokban úgynevezett tavaszi vagdalt hús, ezeket, formájuk okán kígyóhúsának hívtuk. Szombat és vasárnap estére már nem főztek, ilyenkor kaptuk őket mint hidegvacsorát, de ha kivonultunk gyakorlatra, akkor is ezeket vittük magunkkal. Tulajdonképpen nem voltak rosszak ezek a konzervek, civil boltokban is árulták, talán valóban még hús is volt bennük, de annyi ilyet ettünk már, hogy megbontva már a szaguktól is viszolyogtunk. Ha sikerült szert tennünk egy darab szalonnára vagy disznósajtra, csak a kutyának kellettek: hátizsákokból, derékaljak alól, az ablakpárkányról én is össze tudtam volna kapkodni ennyit.

Vértestvérem már távozott, amikor a cédulájára pillantva láttam: az övével azonos név, egy „-né” toldalékkal, tehát a feleségének, esetleg az anyjának viszem. Tudtam azt is, miért nekem kell vinnem: ritkán tehettük ki a lábunkat a laktanyából, általában havonta egy hétvégére, de valahogy szerették a tiszt elvtársak, ha a katona mindig ott van a szemük előtt, ott van a kezük ügyében, nem császkál, ki tudja, merre, szanaszét, így hát apró, szar mulasztásokért csak úgy repkedtek a néhány havi laktanyafogságok.

A konzerveket nem tehettem valami táskába, a táskákba belenéztek a kapunál. Szerencsére a kései őszben már köpenyt viseltünk, jó bőveket, hogy mindenki beléjük férjen, mely aztán ápol és eltakar, ruházatom minden fellehető zsebébe dugtam egy-két dobozzal: még csak meghízottnak se látszottam. Ráadásul, ravasz voltam, mint a róka: fél hat után jelentkeztem kilépésre. Jóval öt óra előtt már ott topogtak a kapu

előtt azok, akiknek minden kinti perc drága – ezekkel a kapusok kicsinyég elszórakoztak: a legtürelemtelenebbeket visszaküldték rendesen cipőt pucolni, bemutatni kérték a kis dobozban levő varrókészletet, ilyesmik. Fél hat utánra már kiszórakozva magukat csak a papírokat nézték meg. A táskákba ugyan belenéztek, de testi motozást nem alkalmaztak – mindez csak azért jutott eszembe, hogy mi lett volna, ha megtalálják nálam a konzerveket? Végül is mondhattam volna, hogy az enyéme, én kaptam őket, de az is meglehet, csak emésztve az enyéme, bontatlanul kincstári tárgynak minősülnek, tehát tettem lopási kísérlet... nem volt egyszerű dolog a szocialista jogrend emberközpontú megítéléseiben kiigazodni. És akkoriban még Alkotmánybíróság sem létezett, mely, mint azt parlamentáris demokráciánkban áldásos ügybuzgalommal teszi, állást foglalhatott volna efféle bonyolult jogi ügyekben. Persze, mindegy, csak úgy az eszembe jutott.

Busszal kellett mennem, meg egy jókorát gyalogolnom is, mire vértestvérem megadott címére értem. Szűk, egymás nyakára épített, leginkább földszintes, legfeljebb egyemeletes házak utcája volt ez. Az úttesten girbe-gurba kockakő, már rendesen besötétedett, és közvilágítás alig. Budapest hetedik kerületében nőttem fel, gyermekkoromtól kezdve ismerhettem csúnyán lerobbant városrészeket, de ilyen, úgy sejtettem, valamilyen gyárak köré épített, félig falunak kinéző helyen még nem jártam. Pesten a koszló, vakolatukat hullató, fagerendákkal megtámogatott házakon is legalább annyi látszott, hogy amikor építették őket, akár száz évvel korábban is, tisztességes munkát végeztek – aztán két világháború, államosítás meg az idő vasfoga... Az itteni épületeket mintha eleve ócska anyagból, bontási maradékokból, sebtében és tervezetlenül emelték volna egymás nyakára. Mintha soha nem is lettek volna készek, állandó toldozgatások-foldozgatások közepette meneteltek az enyészetbe.

Szinte minden sarkon kocsma vagy csak afféle bögrecsárda: előttük az utcán, nagyrészt férfiak, de nők is, szokatlanul hangosan társalogtak, körülöttük őgyelgő kutyák, falnak támasztott biciklik. Bántam, hogy nincsen velem a gyűrűm: néhányszor, éjszakai tekergésem során megvédett. Gyűrűnek neveztük, de valójában bokszerként szolgált: alsó ujjpercnyi hosszú, valamilyen sárgaréz csőből lefűrészelt darab – mivel legtöbbször a zsebemben hordtam, a súrlódó textilálya kifényesítette: fénylett, mint az arany. Egyszer se kellett ütnöm vele, elegendő volt, ha meglátták ökölbe szorított kezemen. Akinek ilyen van, az már nem könnyű préda. Az már esetleg hétpróbás vagány. Kés vagy lőfegyver használata akkoriban, a népi demokratikus rendőrség eljárási módszerei miatt, nem volt divat. De ebben az idegen faluvárosban az utcán hangoskodók nem törődtek velem, senki nem állt elélem cigarettát vagy pénzt kérni: a komolyabb dolgok így szoktak kezdődni. Rá se hederítettek egy senki katonára.

A keresett ház kívülről úgy nézett ki, mintha mondjuk egy valahai, jobb módú vasáru-kereskedő építtette volna: földszinten az utcára nyíló bolt, felette a családi otthon, még egy kis kovácsoltvas korlátú erkély is díszítette. Kaszát-kapát adhatott el a környéken akkor még mezőgazdasági munkákból élő lakosoknak. Azt hiszem, mikor ott jártam, a valahai boltrészben is lakások lehettek. A kapualjban dugig rakott szemetes edények, körülöttük a földön legalább annyi szemét, mint az edényekben. Ami meglepett: az elfogadhatónak ítéhető ház valahai udvarában két igen hosszú, egymással szembenéző, emeletes toldaléképület. Leritt róla, hogy toldalék. Vakolata szinte csak pergő homok, foltosabb, mint a nyilván korábban épített utcai részé. Ráadásul

árokszerű vésések futottak benne, a téglafalat is megbontó árkok, bennük fekete vascsövek: akkortájt vezethették be a gázt. Fel kellett mennem az emeletre. Hosszú folyosók húzódtak a – ez már Pestről ismerős volt – szoba-konyhás lakások bejáratai előtt. A két szemközti folyosó között oly szűk volt a tér, hogy talán át is lehetett volna ugrani egyikről a másikra. Az egészet, nyilván már a szomszédos utcára néző ház hátsó tűzfala zárta le. Alattam a hosszú, sötét teknőudvarban párologott a csatornaszag. És pállott emberbűz, az talán a megvésett téglákból. Valahol két férfi és több női hang egyszerre ordított és sikoltzott, pontosan nem lehetett megállapítani, hol: ez a sajátos bugyor össze-vissza lökte a hangokat. Az egyik szemben oldali szobaablak mögött – pedig akkor még ritka és bizony drága volt egy tévékészülék – kékesen képernyő vibrált.

Az ajtófélfán volt csengőgomb, de hiába nyomtam, nem szólt. Kopognom kellett vagy háromszor is, egyre erősebben. Bentről szűrődött ki valamennyi fény, tehát van benn valaki. Mikor megnyílt az ajtó, a biztosító lánc engedte résnyre, először azt hittem, valami gyereklány nyitotta ki: egy alacsony, vékony arcú nő állt mögötte, szeme a lánc magasságában, kezével a mellén összefogott valami pongyolaszerűségben. Úgy tűnt, kreol arcbőre alatt sápadt.

– Mit akar? – kérdezte, nyersen és barátságtalanul.

Magyarázkodni kezdtem, hogy a férje barátja vagyok, ő küldött, és ő küldi ezeket... és a köpenyzsebből előhúзва néhány konzervdobozt nyújtottam át az ajtóresen. Elenyedve a mellénél összefogott pongyolát, az kissé szétnyílt, és megláthattam, hogy terhes. Mosoly futott át az arcán: sosem gondoltam volna, hogy ezeknek az általunk csak szükséges rossznak gondolt konzerveknek valaki örülni tud. Hogy láttukra talán még a nyál is összefut a szájában. „...Meg ezt is meg ezt is...” újabb és újabb dobozokat varázsoltam elő a köpeny belső, majd a nadrág és zubbonyzsebekből, „köszí... köszí... köszí...” mondogatta, és produkciómmal a végén megnevettettem. Nevetése is olyan gyereklányos volt.

– Nem jön be? – kérdezte, de a biztosítóláncot nem akasztotta ki. – Megkínálhatom valamivel...

– Nem – mondtam –, inkább igyekeznék haza.

Hétfőn reggel, a zászlóalj sorakozó alkalmával, magasba emelt mutatóujjam billegetésével jeleztem vértestvéremnek, megtörtént a dolog, minden rendben. Nyitott tenyerét felmutatva köszönte meg. Tulajdonképpen bántam, hogy nem fogadtam el az asszonyka meghívását, és nem mentem be a lakásba. Nevetéséből ítélve bőbeszédűbb, mint vértestvérem, sok mindent megtudhattam volna róluk. Persze a lényeket így is tudtam.

Úgy gondoltam, a következő alkalommal már majd bemegyek. Akkor már ismerősnek számítottok, illendőbb is így. De nem lett következő alkalom: vértestvéremet valamikor tavasz táján, jó fél évvel korábban, mint minket, leszerelték. Megszületett a gyerek, és ezzel családfenntartóvá vált, vagy mégiscsak az egyesülete intézte el, legalább ennyit, nem tudom. Már civil ruhába öltözötten keresett fel. Fekete, töredezett műbőr dzsekit viselt, nagykockás nadrágot és szinte nevetségesen hegyes orrú cipőt. Körletünkbe lépve akkor se köszönt a többieknek. Megöleltük egymást, mint hajdan, vizes-véresen a mosdóban, és meglepetésemre, mert akkor nem éreztem úgy, hogy rászolgáltam, megcsókolta az arcom.

– Hát akkor... Isten áldjon – mondtam.

Lehet, hogy ő is akart valamit mondani nekem, aprókat bólogatva szedte össze gondolatait, de aztán csak megszívta az orrát, sarkon fordult, és el.

Életem során sok mindenkivel keveredtem össze, mondhatom, az emberek átlagos ismeretségi körének sokszorosával. Közülük úgy tucatnyian, életem különböző szakaszaiban, nélkülözhetetlen barátaim lettek, szinte ösztönből fakadó, mondhatni testvéri szeretet hajtott irántuk. De vértestvérem még egy sem akadt többé. Barátaim nagy része már halott. Ha a tükörbe nézek, szemüveg nélkül már egészen közel kell hajolnom, bal szemöldököm bozótjában láthatok egy vékonyka ösvényt: egyetlen vértestvéremre emlékeztem. A neve már nem jut eszembe.

MAROSI GYULA (1941) Budapesten él. 1966 óta publikál. 1973-ban a József Attila Kör alapítója, majd titkára. 1975–78 között a *Mozgó Világ* prózarovatának vezetője, majd 2001-ig az MTV dramaturgja.